

SADE HAYAT VE DİN

Prof.Dr. Ahmet YILDIRIM

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Ankara, **TURKEY**
GSM: 05366767689, e-posta: ayildirim2000@hotmail.com, a_yildirim61@yahoo.com

Özet

Birey açısından yaşadığımız yüzyılın en önemli olgularından biri ekonomidir. Bu olgu, kendini günümüz insanının hayatına adeta tek belirleyici olarak girmek suretiyle kendini hissettirmektedir. Ekonominin en belirgin amacı ihtiyaç güdüsünü tetikleyerek insanları tüketime sevk etmesidir. Tüketim kültürü insanları bütün yönleriyle kuşatmış durumdadır. Dolayısıyla bu kültür insanların sahip olduğu nimet, güzellik ve değer adına ne varsa hepsini tüketmektedir. Bu kuşatmadan kurtulmanın yolu ise sahip olduğumuz ahlakî ve dinî değerlere yeniden dönmektir.

Referansları yerel, kültürel ve dini değerlere dayanan, günümüzde de gittikçe ön plana çıkan ve Müslüman hayat tarzına yakın olduğu görülen sade/yalın hayat pek çok kimse tarafından tercih edilen hayat tarzı olmuştur. Hatta sade hayat, Batı dünyasında bir hayat biçimi, bir hayata bakış tarzı, bir felsefe olarak geniş kitlelerce kabul gören bir akım haline gelmiştir. İşte Müslüman hayat tarzını belirlemede Hz. Peygamber'in (s.a) yaşadığı hayat tarzının çok önemli model, örnek ve belirleyici yönü bulunduğu bilinmektedir. Dinî değerlerin taşıyıcısı konumunda olan peygamberler, gönderildikleri toplumlara her zaman örnek ve model olmuşlardır. Zira onun hayat tarzı insan hayatının her yönünü ve alanını kuşatan bir özelliğe sahiptir. Ayrıca onun hayatını bilmeden ve onun sahip olduğu değer ve vasıfları öğrenmeden dinimizi yaşamak ve anlamak da mümkün değildir.

Biz de bu tebliğimizde başta İslam dininin hayata bakışı ve öngördüğü hayat tarzı olmak üzere, İslam Peygamberi'nin (s.a) sade hayatını irdelemeye ve hayat tarzıyla ilgili hususları ortaya koymaya, kısaca İslam'ın nasıl bir hayat benimsediği ve Hz. Peygamberin nasıl yaşadığıyla ilgili soruya cevap bulmaya çalışacağız.

Anahtar kelimeler: Sade, tüketim, din

SIMPLE LIFE AND RELIGION

Abstract

Individuals in terms of the economy in which we live is one of the most important phenomenon of the century. This phenomenon present itself as the only determinant of people's lives by entering almost makes itself felt. The most obvious objective needs of the economy by triggering motive is to induce people to consume . Consumer culture pervades all aspects of the situation are people . Therefore, these people have the blessing of culture , beauty and value all in the name of whatever is consumed. This is way out of the siege of moral and religious values we have is to go back again .

Referred by local cultural and religious values, based on today increasingly come to the fore and the Muslim way of life appears to be close to the plain / lean preferred by many people life has been a way of life. Even the simple life , a way of life in the Western world , a conception of life , a philosophy, a movement as it has become widely accepted. Here in determining the Muslim way of life Prophet. Prophet (sa) lived the kind of life a very important model, sample, and determining which direction is known. Religious values, which is the carrier of the prophets, sent to the society they have always been examples and models. Because every aspect of human life, his life style and the surrounding area has a feature. We also value his life that he has unknowingly and without learning and skills and to understand it is not possible to live our religion .

We also our presentation, we mainly of Islam outlook on life and predicted life -style, including the Prophet of Islam 's (sa) simple life to scrutinize and lifestyle issues related to reveal , in short Islam's how life has embraced and the Prophet. Prophet's will try to find answers to questions regarding how to live.

Keywords: Simple, consumption, religion.

1. Giriş

Yaşadığımız yüzyılın en önemli olgularından biri ekonomidir. Bu olgu, kendini günümüz insanının hayatına adeta tek belirleyici olarak girmek suretiyle kendini hissettirmektedir. Ekonominin en belirgin amacı ihtiyaç güdüsünü tetikleyerek insanları tüketime sevk etmesidir. Tüketim kültürü insanları bütün yönleriyle kuşatmış durumdadır. Dolayısıyla bu kültür insanların sahip olduğu nimet, güzellik ve değer adına ne varsa hepsini tüketmektedir. Bu kuşatmadan kurtulmanın yolu ise sahip olduğumuz ahlakî ve dinî değerlere yeniden dönmektir.

Referansları yerel, kültürel ve dini değerlere dayanan, günümüzde de gittikçe ön plana çıkan ve Müslüman hayat tarzına yakın olduğu görülen sade/yalın hayat pek çok kimse tarafından tercih edilen hayat tarzı olmuştur. Hatta sade hayat, Batı dünyasında bir hayat biçimi, bir hayata bakış tarzı, bir felsefe olarak geniş kitlelerce kabul gören bir akım haline gelmiştir.

2. Sade Hayat Nedir?

Sadelik kavramı, “düz, basit, yalın, gösterişsiz, süsüz, karışksız, katkısız, süsü, gösterişi olmayan, yalın, tekellüfsüz, süsten, püsten arınmışlık” anlamlarına gelmektedir.

İnsanların sadelik kavramı konusunda görüşleri farklı farklıdır. İnançları, maddi durumu, toplumsal konumu, eğitim seviyesi gibi faktörler kişilerin sadelik anlayışını belirler. Gerçekten sadeliğin ne olduğu, kıstaslarının ne olduğu, neye göre belirlenmesi gerektiği ortaya konulmalıdır. Mesela bizim toplumumuz mu sadedir, örneğin bir Avrupa ülkesindeki insan hayatı mı sadedir, yoksa fakir bir Afrika ülkesi mi sade bir yaşayışa sahiptir. Bunlar belirgin değildir. Bunlara rağmen sadeliği, belki de şu şekilde tanımlayabiliriz: İhtiyaç kadarıyla yetinmek. Bu ise, zaman, mekân ve kişiden kişiye değişen göreceli bir durum olmasına rağmen, kişinin doğru olanı bulmasıyla mümkündür.

Sade hayatı, doğal, yalın, düz, basit, gösterişsiz, şatafattan arınmış bir hayat olarak tarif etmek mümkündür. Sade hayat, insanın doğal davranarak, her türlü süs, gösteriş, rolden uzak, üretmek, israf etmeden ve yardımlaşarak yaşayabilmesidir. Sağlıklı ve huzurlu bir hayat sade yaşamdır. Stressiz ve anlamsız koşuşturmaların olmadığı hayattır. Sade hayat kendi tarzını oluşturmaktır. Mutluluğu yakalayabilmektir. Kişinin kendisiyle barışık olması demektir. Sadelik genelde gerçeğin belirtisi olarak da kabul edilmiştir.

İşte bu noktada dinî öğretilerin, kişilerin hayat tarzını belirlemede önemli faktör olduğu gerçeği öne çıkmaktadır. Dinimizin zihniyet alanı içerisine giren dünyaya karşı bakışı ve tavrı yani eşyaya, tabiata ve maddeye bakışı, hayat tarzını belirlemede önem arz etmektedir.

3. Sade Hayat ve Din

Din; en genel anlamda, Allah’a ve âhirete iman temelinde dünya hayatını Allah’ın ahlakî buyrukları doğrultusunda yaşayarak her iki dünyada huzur ve mutluluğa erişmektir. Diğer ilahî dinler gibi İslâm dini de müntesiplerini bu anlayışa bağlı kalmaya, kendi öğretilerine göre yaşamaya çağırmıştır. Bu itibarla dinin, sadece Allah’la kul arasında bir diyalog veya kutsal olarak kabul edilen bir takım ritüellerden ibaret olmadığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle yapılan pek çok tarifiyle birlikte dini, bir zihniyet şekli, yaşam tarzı, insanın insana, topluma, tarihe, tabiata, eşyaya ve yaratıcı Allah’a karşı olan bakış açısını şekillendiren bir “dünya görüşü” olarak tarif etmek de mümkündür. İşte bu noktada dinî öğretilerin, kişilerin hayat tarzını belirlemede önemli faktör olduğu gerçeği öne çıkmaktadır.

İslam gibi diğer ilâhî dinler tabiatı gereği, insanın mutlu olmasını istemiş ve onları ebedî bir hüsrana düşmemeleri için sürekli uyarılmışlardır. Dinimizin kutsal kitabı olan Kur’ân-ı Kerîm; 7. yüzyılın başında yaşamış olan bir kabile toplumunun bozuk inançlı ve gayr-i ahlakî hayat anlayışlarını değiştirmeye çağırmıştır. Kur’ân-ı Kerîm insanlar için “her şeye hâkim olan Allah’a” inanacakları bir dünyayı yaşamalarını sağlayacak mesajları ihtiva etmektedir. Yani dinimiz onların dünyevî yaşamlarını, âhîret hayatını kazanmaya endeksli olarak yaşamaya davet etmektedir. Bu nedenle dinin iki kaynağı olan Kur’ân ve hadislerin genel muhtevasında, âhîret vurgusu daha ağırlıklı olarak yer alır. Sadece dünyevî amacı olan hayat tarzı ise, aşağılanarak veya hafife alınarak, bir anlamda yerilerek ele alınır. Tam anlamıyla dünyevî hayat tarzını benimseyen bir topluma âhîret vurgusuna ağırlık verilmesi gerektiği gibi, dünyanın tümüyle terk edilmesi anlayışına karşı da, dünya hayatının önemini belirten mesajlara ağırlık verilmelidir. Çünkü İslâm denge dinidir. Diğer dinlerden farklı olarak dünya-ahîret dengesini gözetir. Bu dengede de sadece din (ahîret) yoktur. Din ve insan birliktedir. İlişki de bu denge de belirginleşir. İlişki din merkezli olsaydı, sadece onun için yaşadığına inanan ruhban insan mutlak kurtuluşa ererdi. İlişki insan merkezli olsaydı, insanlar menfaat adına birbirlerini yerd. Onun için Kur’ân-ı Kerîm dengeli ilişki içerisinde mutlu olmanın yollarını göstermiştir. Bu ise, inananların Allah’a olan kulluklarıyla birlikte dünyalarını imar etmeleridir. Bunun neticesi olan ahîretle ilgili kazanımlar kendiliğinden hâsıl olacaktır. Tıpkı labaratuvar deneyi gibi. Deneyi yapmadan kesinlikle netice elde edilmez.

Hayatın gayesi Kur’an âyetlerinde veciz bir şekilde ifade edildiği üzere imtihandır. Bu imtihanla insanın dünya nimetleri karşısındaki tutumu ortaya çıkarılmak istenmiştir. Allah şöyle buyuruyor:

“İnsanların hangisinin daha iyi iş işlediğini ortaya koyalım diye, yeryüzünde olan şeyleri, yeryüzünün süsü yaptık.” (Kehf 18/7) Bir başka âyette bu husus, daha açık olarak şöyle ifade olunmaktadır:

“Hanginizin daha iyi iş işlediğini belirtmek için, ölümü ve dirimi (hayatı) yaratan O’dur.” (el-Mülk 67/2) Hatta Hûd süresindeki ifadede (Hûd 11/7) insanın denenmesinin, göklerin ve yerin yaratılışı ile ilgili olduğu hatırlatılıyor ve imtihanın kâinatın temelinde mevcut olduğu, kâinat kanunları arasında yer aldığı ve mevcut olanların esasını teşkil ettiği anlatılmaktadır.

Bu sebeple insan, yaratılmışların merkezi durumundadır. Kur’ân-ı Kerîm’de anlatılan her şey insan etrafında cereyan eder. Hayvanlardan bahsedilmesi bile insana yardımcı olmaları bakımındandır.⁽⁶⁾n-Nâziât 79/33) Her şey, her mesele, her nimet ve başa gelen her musibet imtihan açısından değerlendirilmiştir. (Bakara 2/155) İmtihandan maksat, kulun durumunu ortaya çıkarmaktır. İşte bu hususta Kur’ân, getirdiği prensiplerle indığı toplumun hayat tarzlarına yeni anlamlar kazandırmıştır.

4. İslâm ve Dünya Hayatı

İslâma göre dünya hayatı ebedî mutluluğun kazanıldığı yerdir. Bu yönüyle dünya insanın istifade ettiği nimetler yurdudur. Çünkü insanın bu nimetler olmadan hayatını idame ettirmesi mümkün değildir. Bundan dolayı Kur’ân’da dünya nimetleri üzerinde de çokça durulmuştur. Olumlu ve olumsuz yönlerine dikkat çekilmiştir. Bu nimetleri genel olarak mal (ekonomik değerler), kadın, evlât, yiyecekler, içecekler ve giyiccekler diye sıralamak mümkündür. Bunun yanında Kur’ân-ı Kerîm, nimetleri bakımından dünyanın Allah’ın lutfunun sınırsızlığını ifade etmekte; servet, mevki, sağlık ve yaşayış güzelliği bakımından insanlar arasındaki farkların, ilâhî

takdirin bir gereği olduğunu, dolayısıyla, bu dünyada mutlak eşitliğin imkânsızlığını vurgulamaktadır. Allah şöyle buyuruyor:

“Hepsine, onlara da bunlara da (dünyayı isteyenlere de âhireti isteyenlere de) rabbinin ihsanından (istediklerini) veririz. Rabbinin ihsanı kısıtlanmış değildir.”(el-İsrâ 17/20) Ancak, para ve mevki gibi dünyevî imkânlar, Allah nezdinde mutlak bir değer ifade etmediği için, dünya hayatını sırf bunların peşinde koşarak geçirenler, âhirette üstün derecelere ulaşmak hakkını kaybetmiş olacaklardır.

“Her kim bu çarçabuk geçen dünyayı dilerse ona, yani dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadarını dünyada hemen verir, sonra da onu, kınanmış ve kovulmuş olarak gireceği cehenneme sokarız.” (el-İsrâ 17/18) Bundan dolayı insan, dünyanın olumlu veya olumsuz bütün özelliklerini göz önünde bulundurarak, hem dünya hem de ahiret için faydalı bir anlayış ve bakış açısı geliştirmelidir.

İslâm'a göre dünya hayatı ebedî mutluluğun kazanıldığı yerdir. Bu yönüyle dünya insanın istifade ettiği nimetler yurdudur. Çünkü insanın bu nimetler olmadan hayatını idame ettirmesi mümkün değildir. Bundan dolayı Kur'ân'da dünya nimetleri üzerinde de çokça durulmuştur. Olumlu ve olumsuz yönlerine dikkat çekilmiştir. Bu nimetleri genel olarak mal (ekonomik değerler), kadın, evlât, yiyecekler, içecekler ve giyecekler diye sıralamak mümkündür. Bunun yanında Kur'ân-ı Kerîm, nimetleri bakımından dünyanın Allah'ın lutfunun sınırsızlığını ifade etmekte; servet, mevki, sağlık ve yaşayış güzelliği bakımından insanlar arasındaki farkların, ilâhî takdirin bir gereği olduğunu, dolayısıyla, bu dünyada mutlak eşitliğin imkânsızlığını vurgulamaktadır.

5. Hz. Peygamber'in (s.a) Sade Hayatı

Peygamberler tarihine bir göz attığımızda hemen hemen bütün peygamberlerin, dünya ve nimetleriyle olan ilişkilerini ihmal etmeyip sürdürdüğünü ve hayatın içerisinde olduklarını görürüz. Onlar bu yönleriyle de ümmetlerine örnek olmuşlardır. Onlardan biri ve sonuncusu olan Hz. Peygamber (s.a), her hususta olduğu gibi, sade hayatı ve dünyaya bakış konusunda da bize en güzel örnekleri sunmuş, aynı zamanda Mescid-i Nebevî'nin kutlu çatısı altında benimsediği doğru ve sağlıklı hayat tarzıyla da gönüllü olarak dünyanın cazibesine kapılmayan örnek bir nesil yetiştirmiştir. Bu yönüyle onun hayatı doğallık, tabiiyet ve sadeliğin hakim olduğu bir hayat olduğu söylenebilir.

Sade kelimesinin anlamlarında ifade edildiği gibi sade kavramının anlamları arasında, şatafatı olmayan, yalın, tekellüfsüz, karışksız, katkısız anlamları bulunmaktadır. İşte bu mânada Hz. Peygamber (s.a), insanların en sade olanıdır. O, bu mânada sade hayatı, gönüllü olarak tercih etmiştir.

Hz. Peygamber'in (s.a) Özel Hayatında Sadelik

Hz. Peygamber (s.a) her zaman orta yolu (i'tidali) tercih etmiştir. Orta yol (i'tidal) genelde insan hayatında tabiiyet ve sadelik olarak görülür. Bundan maksat bir işin veya davranışın insanın yaratılışına ters düşmemesi ve zorlamaya dayanmaksızın kolaylık içerisinde gerçekleşmesidir. Bu husus Resûl-i Ekrem'in (s.a.) hayatında her zaman görülmüş ve dinin kolaylıktan ibaret olduğu prensibi her zaman hayatında canlı kalmıştır. Hz. Peygamber (s.a) bu konuda kendisini bilhassa fitrata ve dine karşı zorlayanın sonunda dine yenik düşeceğini işaret etmiştir. Bundan dolayı hadislerinde mutedil davranmayı önermesi, emirlerinin güç

nispetinde yerine getirilmesine özen göstermesi, nafîle ibadetlerle takat nispetinde meşgul olmayı emretmesi, dinin itidal/tabîlik çizgisinde yaşanmasını emreden, bir başka deyişle itidalin tabîlik olarak yansıdığı rivayetlerdir. İtidali tabîlik olarak yansıması açısından şu iki rivayeti de burada zikretmek yerinde olacaktır.

Rivayete göre Benî Âmir'den bir heyet Nebî'ye (s.a.) gelerek, Sen bizim velimizsin, Sen bizim efendimizsin, Sen bizim en şerefimizsin tarzında iltifatta bulunmuşlar. Kendisine beslenen muhabbetin bir ifadesi de olsa, hiçbir şekilde mübalağadan hoşlanmayan Allah Resulü (s.a.) derhal onlara,

“Meselenizi arz ediniz! Sakın şeytan sizi (aşırılığa) sürüklemesin” (Ahmed b. Hanbel, *Musned*, IV, 25) diye mübalağaya varan ifadelere gerek olmadığını bilhassa belirtmek istemiş ve bir öğretmen olarak bağlularını eğitirken uyguladığı terbiye metodunda itidali gerçekleştirmeye çalışmıştır. Aynı şekilde bir diğer hadisinde Resûl-i Ekrem (s.a.), kendisini aşırı şekilde övmemeleri konusunda ashabını uyarılmış,

“Hıristiyanların Meryem'in oğlunu (İsa'yı, tabîi konumundan çıkartarak ilâhlaştırdıkları ve böylece) övmekte aşırılığa düştükleri gibi, beni övmekte aşırılık göstermeyiniz” buyurmuştur. Bir başka ifadeyle bu noktada tabîlik çizgisinden sapmaya katiyyetle karşı çıkmıştır. Hz. Peygamber bu aşırılığı sadece nehy etmekle kalmamış, aynı zamanda, *“Ben O'nun ancak kuluym. Binâenaleyh bana, Allah'ın kulu ve O'nun Resulü deyiniz”* (Buhârî, Enbiyâ, 48) ifadesiyle kendisi hakkındaki tabîlik/itidal ölçüsünü de, ortaya koymuştur. Hz. Peygamber'in (s.a) dini hayatında var olan bu ölçü bütün yönleriyle hayatın diğer alanları ve unsurları için de geçerlidir.

Gönüllü Olarak Fakir Gibi Yaşamayı Tercih Etmesi

Rasûlullah'ın (s.a) hayatının bazı dönemlerinde maddeye esir olan yaşadığı toplumun malları, kendisine sel gibi aktığı halde, bunlara zerre kadar önem vermemiştir. Eline geçen maddî şeyleri bir gün bile yanında tutmadan hemen dağıtmış, ümmetinden fakir birinin yaşayışı gibi hayat sürmüştür. Nitekim Allah Teâlâ dünya nimetlerini ona arz etmişti. Bir gün Cebrâil (a.s) geldi ve,

“Yâ Muhammed! Allah sana selam ediyor. İsterse onun için şu dağ altına çevireyim diyor, ne dersin?” dedi. Resûl-i Ekrem (s.a) şöyle cevap verdi:

“İstemem. Bu dünya, evi olmayanların evi, malı olmayanların malıdır. Dünya malını akılsızlar toplar.” (*Musned*, I, 242, 258, 300, 301, VI, 71)

Olan ve İhtiyaç Kadarıyla Yetinmesi

Ebû Hureyre'den, o şöyle anlatıyor: “Rasûlullah'a (s.a) sıcak bir yemek getirildi. Yemeği yedi ve bitirince şöyle derdi:

“Allah'a hamdolsun! Şu kadar zamandan beri mideme sıcak yemek girmemişti!” (İbn Mâce, Zuhd 10)

“Rasûlullah, Allah'a kavuşuncaya kadar ince undan yapılmış ekmek ve kızarmış koyun eti yememiştir.” (Buhârî, Et'ime, 8)

Kaynaklarda Resûl-i Ekrem'in (s.a) hayat şekliyle ilgili olarak yukarıda zikredilen rivayetler görüldüğü gibi zengin olmadığı, aksine fakir denebilecek bir hayat sürdüğüne dair bilgiler mevcuttur. Ancak bu bilgilerin bir kısmı tek taraflı ve belli bir döneme mahsus olsa da onun fakirliği zorunlu değil, ihtiyarî, gönüllü bir fakirlik olmuştur. Çünkü kendisi şehirler ve ülkeler

fethetmiş, hesabı tutulamayacak kadar dünya malı elde etmiş olmasına rağmen böyle bir hayat tarzını benimsemiştir.

Hz. Peygamber'in (s.a) yukarıda zikredilen yiyeceklerle birlikte balı ve helvayı, eti, zeytin yağını, hurmayı, tiridi ve kabak yemeğini severdi. (Buhârî, Et'ime, 32; İbn Mâce Et'ime, 14, 26, 27, 34, 38) Bunun yanında Rasûlullah (s.a) nimetin her çeşidinden istifade etmiş her türlü yiyeceği yemiştir. Ama kendi bölgesinde olmadığı için keler etini, kötü koktuğu için soğan ve sarımsağı yemeyi hoşlanmaz ve sevmezdi. (Buhârî, Et'ime, 14, 49)

Rasûlullah'ın (s.a) hayatına baktığımızda onun meşru ve temiz olan her şeyi yiyip içtiğini görüyoruz. Biz de Rasûlullah'ın (s.a) yaptığı gibi her canımızın istediğini değil de, elimizdeki ile yetinip şükrederek gönüllü sadeliği hayatımıza yerleştirmekten geçmektedir.

H. Peygamber'in (s.a) Giyim-Kuşamı

Rasûl-i Ekrem'in (s.a) giyecekler konusundaki tutumu en doğru, vücuda en yararlı, hafif, giyilmesi ve çıkarılması en kolay ve sade olanı seçmek şeklindeydi. Çoğu kez ridâ (belden yukarı giyilen dikişsiz elbise) ve izâr (belden aşağısını örten elbise) giyerdi. (İbn Mâce, Libâs, 1)

Meşhur bir hadiste ise Allah Resûlü'nün (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“Sade elbise giymek imandan kaynaklanan güzel bir haslettir.” (Ebû Dâvûd, Teraccül; 1; İbn Mâce, Zuhd, 4; Hâkim, Müstedrek, I, 9; Taberânî, *el-Kebir*, I, h. no: 791)

Bu konudaki hadisler dikkate alındığında giyim kuşam konusunda Hz. Peygamber'in (s.a) bizlere:

- 1- İsaftan kaçınmak,
- 2- Giyinmeyi kibir, gurur, azamet ve gösteriş vesilesi yapmamak,
- 3- İçinde bulunulan sosyal sınıfın imkân ve şartlarına uygun biçimde giyinmek gibi ölçütlerin verilmiş olduğu görülür.

Özel Yaşantısında Sade Hayat Perspektifi

Bizzat Hz. Peygamber'in hayatına baktığımızda görürüz ki o, bir peygamber olduğu kadar, bir devlet reisi, bir komutan, bir âbid, bir hâkim, bir öğretmen ve aile reisi idi. Eğer bulabilirse yiyecek ve içeceklerin iyi ve güzelini tercih eder, güzel giyinmeyi, güzel koku sürünmeyi severdi. Dünyaya hırslı değildi. İhtiyacından fazlasını istemezdi. Elde ettiği kadarına razı oldu. Hz. Peygamber böyle davranmakla, aslında Kur'ân'ın şu emrine uymuş olmaktan başka bir şey yapmıyordu: *“Allah'ın sana verdikleriyle ahiret yurdunu ara, dünyadan da nasibini unutma.”* (el-Kasas 28/77)

Ancak bu konuda kaynaklarda mevcut olan diğer bazı rivayetler ferdi tespit ve intibaldan ibarettir. Bunların tek taraflı ve eksik olması muhtemeldir. Herkes belli bir zaman kesitinde Hz. Peygamber'i (s.a) nasıl görmüşse onun o zamanki halini, anlatmaya ve yansıtmaya çalışmıştır. Anlatılmaya çalışılan dönem Medine hayatının ilk yılları olup, topyekün maddî sıkıntı çekildiği zamanlar olsa da Hz. Peygamber'in bu tarz hayatı tercihte gönüllü olduğu ve şikayeti olmadığı anlaşılmaktadır. Sade hayatta da gönüllüğün esas olduğu bilinmektedir.

Şunu da belirtmek gerekir ki, peygamberlik vazifesi Resûl-i Ekrem'in (s.a) ailesinin gelirini büyük ölçüde azaltmış ve hatta bir süre tamamen kesintiye bile uğratmıştır. Kaynaklar onun, ailesini, hicrî 3. ve 4. yıllara kadar ne gibi gelir kaynaklarıyla geçindirdiği hususunda bir bilgi

vermez. Bir taraftan ilâhî vazifeyi yerine getirme mecburiyeti, öte yandan tabiatından kaynaklanan beşerî istekler, aile mesuliyeti ve ayrıca toplumun sert ve vahşi tepkisi bütün bunlar ona ancak bir peygamberin dayanabileceği külfetler getiriyordu. Hz. Peygamber (s.a) hayatının belli kesitlerinde bazı sebeplere bağlı olarak maddî sıkıntı içerisinde kalmış ve maddî zorluklarla karşılaşmıştır. Bunun aksini kimse iddia edemez.. Ancak zorunlu dönemlerde fakirlik ve yokluktan da olsa Hz. Peygamber'in bu tür tavırları andıran davranışları kendi tercihidir. Çünkü bolluk ve refah dönemlerinde de bu tavrını sürdürmüştür.

H. Peygamber (s.a), Sosyal Hayat ve Sadelik

İnsan sosyal bir varlıktır. Her insanın pek çok noktada birbirine muhtaç olduğu bilinen bir gerçektir. İnsanın dünyada mutlu ve huzurlu yaşabilmesi kendisinin dışındakilerle, yani sosyal çevresi ile ilişkilerini sağlıklı bir zemine oturtmasına bağlıdır. Bundan dolayıdır ki, etrafındakilerle ve yaşadığı toplumdaki sosyal sınıflarla haksızlığa ve çatışmaya mahal vermeden diyalog içerisinde bulunmak, sosyal hayatın içerisinde kalınarak topluma hizmet sunmak; dostluğu devam ettirebilmek, düşmanlığa sebep olabilecek tavır ve davranışlardan kaçınmak, toplumlarda değişimin öncüsü olan kişilerde olması gereken özellikler arasında yer almaktadır. Peygamberler de yaşadıkları toplumlarda bu yönüyle öncü olmuş şahsiyetlerdir.

H. Peygamber de hayatı boyunca her statüdeki insana insanlığını hatırlatmış ve onlara insanca muamele yapılması konusunda örnek davranışlar sergilemiştir.

Bu yönüyle Rasûlullah'ın (s.a) sade hayatının şekillenmesinde sosyal ve ekonomik hayatın içinde bulunmanın, çalışıp kazanmanın ve insanlara infak etmenin önemli bir yeri vardır. H. Peygamber bu konuda da öncü ve örnek olmuş, infakta bulunmuş, yoksullara yardım etmiş ve her konuda başkalarını yararlandırmak için çaba göstermiştir. Onun sosyal boyutlu bu tutum ve davranışları, nimetleri elde etmeye çalışan kimsenin gösterdiği olumlu bir sadelik örneğiydi. H. Peygamber, bu konumuyla sosyal ve ekonomik hayatın bizzat içerisinde, merkezinde bulunuyordu. O'nun sadelik şeklinde tezahür eden zâhidliği, Hint felsefesinden esinlenerek elde edilen mahrumiyet zâhidliği değildi. Bu zâhidlik, başkaları için çalışıp kazanan kimsenin zâhidliğiydi. Kazandıklarının belli bir kısmını hayatını sürdürebilmek ve başkalarının yararına olan çalışmalarını devam ettirebilmek için kendi şahsına ayırıyordu. Onun zâhidliği, manastırlara kapanan rahiplerin zâhidliğine benzemiyordu. Aksine o, hayatın bütün alanlarında uğraş veriyor ve bu ruhu çevresindeki insanlara aşılama çalışıyordu.

H. Peygamber'in (s.a) Hayatında Lüks ve İsrâf Yoktu

Toplumlardaki yozlaşmayı ve çürümeyi hazırlayan temel faktörlerden biri, sahip olunan nimetleri gereksiz ve aşırı tüketmek olan israf ve lüktür. İnsanlık tarihinin her döneminde, Allah'ın kendilerine verdiği bol mal mülkten dolayı şımarıp israfa ve inkâra sapanlar, diğer insanlara yardım etmeyi düşünmeyen müsrif ve mütref (lüks ve refaktan şımarmış) kişiler, içinde barındıkları medeniyetlerin çöküşünü hazırlamışlardır. Dolayısıyla israf hem fert ve hem de toplum için bir bozulmuş sürecidir. İsrâf içinde olmak dinimiz tarafından uygun olmayan bir davranış olduğu belirtilmiş ve insanoğlunun yeme, içme ve harcama konusunda belirli bir denge içerisinde kalması istenmiştir.

İsraf ve Lükse Karşı Tavrı

İşte bu noktada Hz. Peygamber'in (s.a) sade hayatıyla ilgili olarak mutlak sûrette hatırlanması lâzım gelen özelliği de lüks ve israfı karşı olan tavrıdır. Zaten lüks ve israfı sade hayatla birlikte düşünmek dahi mümkün değildir. Bu itibarla lüks ve israftan uzak bir yaşantı onun hayatı boyu sürdürdüğü bir yaşantı tarzı olmuştur. Örnek olarak şu zikredilebilir:

Bir defasında Rasûlullah (s.a) bir sefere çıkmış, Hz. Âişe'yi de evine bırakmıştı. Rasûlullah (s.a) seferden döndüğü zaman Hz. Âişe'nin evin tavanını örtülerle süslediğini görmüş, onları çıkartmış ve şöyle buyurmuştur: “Allah bize çamuru ve tuğlayı süslemekle emretmedi.” Allah Resûlü (s.a), bir defasında Hz. Âişe'nin kapısında süslü bir perde gördü, onu yırtarak, “Onu her görüşümde dünyayı hatırlıyorum. Onu falan aileye gönder” (Müslim, Libâs, 87, 88, 89, 90; Tirmizî, Zuhd, 97; Sıfatu'l-Kıyâme, 32) buyurdu.

Aşırı Arzu ve İsteklere Karşı Uyarı

Hz. Peygamber toplumda sade hayatı tercih eden insanları; aşırı arzu ve isteklere, şehvetlere, dünya ve dünyalık şeylere karşı uyarılmış, hırs ve ihtirası terk etmelerini istemiş, bunlara nasıl tavır alacakları noktasında telkinlerde bulunmuştur.

Dünyalık Elde Etmede Ölçü

Hz. Peygamber (s.a), içinde çileli ve sıkıntı bulunan sade hayatına rağmen, bir hadisinde, “*Şu dünya caziptir; göz alıcı ve gönül çekicidir, tatlıdır*” (Buhârî, Cihâd 37; Tirmizî, Fiten, 26; Zuhd, 41) buyurmuş, bununla da dünya ve dünya nimetlerine karşı herkesin kendisi gibi davranamayacağını belirtmek istemiştir. Ayrıca müslümanların servet edinmelerine müsaade etmiş, İslâm'ın zenginlik ve servet konusunda getirdiği ölçülere uymak şartıyla zenginliği öven sözler söylemiş, zenginliği reddetmemiştir. O, dünyayı tamamen terkedip, elinizde olan malları feda edin diye bir tavsiyede bulunmadığı gibi, Markos ve Luka İnciller'inde geçen, “Göklerin melekûtu, mânevîyat âleminin kapıları zenginlerin yüzlerine kapalıdır” (Markos 10/23; Luka 18/24) diye de buyurmamıştır.

Nitekim bir hadislerinde Hz. Peygamber (s.a), “*Dürüst ve emin tâcir, nebîler, siddıklar ve şehidlerle beraberdir*” (Tirmizî, Buyû', 4; İbn Mâce, Ticârât, 1) buyurmuştur.

Diğer bir hadislerinde ise zenginlik hakkında konuşan bir grup sahâbeye,

“*Allah'tan ittika eden kimsenin zengin olmasında bir beis yoktur*” (İbn Mâce, Ticârât, 1) diyerek zengin olmaya karşı olmadığını belirtmiştir. O'nun yaptığı “Kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak ederler” (Bakara 2/3) âyetinde ifade edildiği gibi, mallarının bir kısmını hayra sarfetmeleri hususunda ashabına tavsiyede bulunmaktan ibarettir.

Hayattan Kopmadan Sade Hayatı Gerçekleştirmek

Yine bu hususta dünya malının esiri olmadan olabildiğince sâde bir hayat tarzını tercih eden Hz. Peygamber'in (s.a), hayattan koptuğunu söylemek de mümkün değildir. Ona göre insan, hayatın içinde olmak, çalışmak, helâlinden kazanmak, başkalarına yük olmamak zorundadır. Hatta dinî amaçla bile olsa hayatla irtibatı kesmek, dünyadan el etek çekmek doğru değildir. Bu noktada çeşitli uyarılarda bulunmuş, mânevî gelişme yanında maddî gelişmenin de ihmal edilmemesi gereğine işaretle müslümanların hem mânen hem de maddeten güçlü olmalarını ve sürekli bir biçimde ilerleme kaydetmelerini istemiştir. Onun nazarında tembel, miskin, uyuşuk ve pısırık bir kişi yaşayan ölüdür. Tasavvufî ifadesiyle o, her an en ideal olan ameli

yakalayan ve yapandır. İslâm meskenet ve mezellet dini değildir. Hz. Peygamber (s.a.), bir hadislerinde

“Hiç kimse kendi el emeğinin kazandığından daha helâl/hayırlı bir yiyecek asla yememiştir”. (Buhârî, Buyû', 15; İbn Mâce, Ticaret, 1) Hatta başka bir rivayette “Helâli talep etmek her müslümanın üzerine farzdır” (Bkz. Suyûtî, *el-Câmiu's-sağîr*, II, 54) şeklinde buyurarak hayatın mücadele olduğunu vurgulamıştır.

Hz. Peygamber (s.a) toplumların gelişmesi, ilerlemesi ve mutluluğuna vesile olacak olan ilmin yaygınlaştırılması, neslin eğitimi, ülkenin bayındır hale getirilmesi gibi din, kültür ve kamu hizmetlerine büyük önem vermiş, bu vesileyle din ile dünyayı iç içe gören ve birbirini tamamlayan bir anlayışı ümmetine armağan etmiştir. Miskinlik, tembellek ve kadercilik, onun kesinlikle yasakladığı şeylerdir. Güzel yollardan rızık kazanmak için çaba sarf edilmesini istemiş, tembelleğe karşı, “Allah'tan korkunuz!” diye ümmetini uyarmıştır. (İbn Mâce, Ticâret, 2) Bunun yanında Hz. Peygamber (s.a) kendi döneminde mevcut olan teknik ve bilim imkânlarından yararlanmış ve bu konuda gereken hassasiyeti göstermiştir.

Hz. Peygamber'in hayatından anlıyoruz ki, onun dünya algılaması, mal mülk edinmemek değil, harama karışmamak ve servetin kölesi olmamak demektir. Çoluk çocuğunu da başkalarına muhtaç etmemektir.

6. Sonuç

Sonuç olarak referansları yerel, kültürel ve dini değerlere dayanan, günümüzde de gittikçe ön plana çıkan ve Müslüman hayat tarzına yakın olduğu görülen sade/yalın hayat pek çok kimse tarafından tercih edilen hayat tarzı olmuştur. Bu yönüyle Müslüman hayat tarzını belirlemede Hz. Peygamber'in yaşadığı hayat tarzının çok önemli model, örnek ve belirleyici yönü bulunduğu bilinmektedir.

Hz. Muhammed'in (s.a) peygamberlik öncesi hayatında da her yönüyle tabii, sade ve mutedil bir hayat olarak nitelendirilebilir. O, bu dönemde ticarî, askerî, siyasî ve hatta dinî yönden bile, Mekke'nin ileri gelenlerinden sayılmamıştır. Bu dönemde onun Mekke'de en dikkat çeken yanı; güvenilir, dürüst, ahlaklı bir kişiliği olmasıdır.

Hz. Peygamber (s.a) de kendinden önce gönderilen diğer peygamberler gibi bir beşerdi, insandı. Doğmuş, evlenmiş, çocuk sahibi olmuş, acılar çekmiş, sevinçler yaşamış, Allah için ızdırap, zulüm ve güçlülere göğüs germiş ve yokluk içinde vefat etmiştir. O daima beşer ve kul olduğunun bilinci içerisinde hareket etmiş ve peygamberliğinden sonra da önceki sadeliği, tabiiliği terk etmemiş, tevazuu asla elden bırakmamıştır. Rasûlullah'ın (s.a) hayatı daima hep aynı standart içinde olmuştur. Yani o daima mütevazı, sade ve basit bir hayat sürdürmüştür. Bu sade hayatı sırf kendisi yaşamamış, aile ve yakınlarına da öğretmiş, kendisinden sonra gelen bazı halifeleri O'nun yolunu takip etmiştir. Müslümanlar da, dünya ve âhret mutluluğunu Kur'ân'a tâbi olmak, Hz. Peygamber'e (s.a) bağlanmak, onu örnek almak, izinden ve yolundan gitmekle elde edebilir.

İhtiyacından fazlasını istemezdi. Elde ettiği kadarına razı olurdu. Bu yönüyle Rasûlullah'ın (s.a) sade hayatının şekillenmesinde sosyal ve ekonomik hayatın içinde bulunmanın, çalışıp kazanmanın ve insanlara infak etmenin önemli bir yeri vardır. Hz. Peygamber bu konuda da öncü ve örnek olmuş, infakta bulunmuş, yoksullara yardım etmiş ve her konuda başkalarını yararlandırmak için çaba göstermiştir. Onun sosyal boyutlu bu tutum ve davranışları, nimetleri elde etmeye çalışan kimsenin gösterdiği olumlu bir sadelik örneğiydi. Hz. Peygamber, bu konuyla sosyal ve ekonomik hayatın bizzât içerisinde, merkezinde

bulunmuştur. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a) toplumda sade hayatı tercih eden insanları; aşırı arzu ve isteklere, şehvetlere, dünya ve dünyalık şeylere karşı uyarılmış, hırs ve ihtirası terk etmelerini istemiş, bunlara nasıl tavır alacakları noktasında telkinlerde bulunmuştur.

O sade hayatıyla, gönüllü ve isteyerek harcamaları ve ihtiyaçları kontrol altına almış, hatta bazı küçük ayrıntılara bile dikkat çekmiştir. Bu tarz hayatın en önemli esaslarında biri kişinin kendisine, ailesine ve yakın çevresine zaman ayırabilmesidir. Sade hayatın bir diğer ayağı, çevreye saygı, çevreye değer vermektir. Bütün bunları Hz. Peygamber'in hayatında görmek mümkündür.

Hz. Peygamber'in (s.a) şahsında örnekleri görüldüğü gibi, sade hayat içinde cömertlik, yardımlaşma ve infak gibi erdemleri şiar edinmiş toplum ve milletlerin kurdukları medeniyetler, sahip oldukları ilmî ve iktisadî birikimleri başkalarıyla paylaşan medeniyetler olmuşlar, onları birer tahakküm aracı haline getiren medeniyetler durumunda olmamışlardır. Bu açıdan İslâm medeniyeti bu özellikleri bünyesinde barındıran, veren, barışın ve adaletin teminatı bir medeniyet durumundadır.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), *el-Musned*, thk. Abdullah Muhammed ed-Dervîş I-X+I-II Fihrist, Beyrut 1991.

Ahmet Coşkun, "Kur'ân-ı Kerîm'in Dünya ve Ahirete Bakışı", *EÜİFD*, sy. 4, s. 267-283, Kayseri 1987.

Ahmet Keleş, "İslam İktisat Zihniyetinin Oluşmasında Zühd Hadislerinin Rolü", (yayımlanmamış çalışma).

Ahmet Yıldırım, *Din, Dünyevileşme ve Zühd*, Ankara 2005.

Ali Yardım, *Peygamberimizin Şemâili*, Erkam Yayınları, İstanbul 1998.

Buhârî, İsmail b. İbrahim (ö.256/870), *Sahîhu'l-Buhârî*, I-VIII, İstanbul Tsz.

Canan Şenol, "Sade Yaşam", www.sadeyasam.org

Ebu's-Şeyh el-İsbehânî, *Hz.Peygamber'in Edeb ve Ahlâkı*, (*Kitabu'l-Ahlâk en-Nebî ve Âdâbuhu*), trc., Naim Erdoğan, İz Yay., İstanbul 1995.

Eray Korkmaz, "Sadelik", www.sadeyasam.org

Ferit Develioğlu, *Osnamlıca-Türkçe Sözlük*,

Güzeyde Kaçar, "Yalın Ev, Yalın Yaşam", *Funika Dünyası Dergisi*, Sayı: 34, 2005, www.yalinstitu.org.tr/yalin_ev-yalin_yasam.html

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebîbekr (ö.751/1350), *Zâdu'l-Meâd*, I-V, trc. Muzaffer Can, Cantaş Yayınları, İstanbul 1989.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni (ö.275/888), *Sunenu İbn Mâce*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, I-II+Fihrist, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut Tsz.

Kadri Patır, "Sadelik Beyinde Başlamalı", www.sadeyasam.org/makaleler

- Kemal Sandıkçı, “Hz. Peygamber’in Dünya hayatına Bakışı”, (Zihniyet Değişiklikleri ve Çağdaşlaşma Problemleri Sempozyumu, Bursa, 16-17 Haziran 1990), s. 63-77
- Kerim Buladı, *Peygamber (s.a) Gibi Yaşamak*, İstanbul 2006
- Kitabı Mukaddes*, İstanbul-1995.
- Mahmut Kavaklıoğlu, *Hız.Peygamberin Sünnetinde Orta Yol*, İstanbul 2004.
- M. Hayri Kırbaşoğlu, *Sünnetten Çağa Elli İki Mesaj*, Ankara 2005.
- Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, trc. M. Sait Mutlu, Salih Tuğ, Yağmur Yayınları, 1965.
- Muhittin Uysal, *Peygamber Günlerinde Giyim ve Süslenme*, Konya 2004
- Müslim, Ebu'l Huseyn el-Kuşeyrî (ö.261/875), *Sahîhu Muslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî I-IV+Fihrist Beyrut-1983
- Nesâî, Ahmed b. Şuayb (ö.303/915), *Sunenu'n-Nesâî*, Thk. Mektebu Tahkîki't-Turâsi'l-Arabî, I-VIII+Fihrist, Beyrut 1992.
- Nezât Aşık, *İbadette Aşırılığa Karşı Hz. Peygamber'in Tutum ve Tavrı*, İzmir 1996.
- Saffet Sancaklı, *Hadislerde Fakirlik ve Zenginlik Problemi*, İstanbul 2004.
- Selim Sönmez, “Hayat Tarzı, Hegemonya ve Popüler Kültür”, [Yaz 99. \[67. Sayı \] Köprü Dergisi .](#)
- Taberânî, Suleyman bin Ahmed (ö.360/971), *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, thk. Hamdî Abdulmecîd es-Silefî, I-XXV (arada bazı ciltler henüz bulunmuş değil), Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut Tsz.
- Tirmizî, Muhammed b. İsa (ö.279/892), *el-Câmiu's-Sahîh*, thk. Kemâl Yûsuf el-Hût, I-V Beyrut 1987.
- Ümit Şimşek, *Sade Hayat*, İstanbul, 2003
- Veli Sirim, “Sade Yaşamak İçin Hayatınızı Sadeleştirin”, www.sadeyasam.org/makaleler
- www.kutubhane.isam.org.tr
- www.sadeyasam.org/makaleler
- Zebîdî, Zeynu'd-din Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Lâtîfi, (Terc.:Kâmil Miras), *Sahih-i Buhari, Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, (Trc.:Kâmil Miras), T.T.K. Yay., I-XII Ankara 1968.